

КР Социалдык фондунун төрагасы Теңизбек АБЖАПАРОВ:

"ЖАЙЫТТАРДЫ ПАЙДАЛАНГАНДАР ҮЧҮН КАМСЫЗДАНДЫРУУ ТӨГҮМДӨРҮНҮН БАЗАЛЫК ЧЕНИ БЕЛГИЛЕНГЕН"

КРнын Социалдык фонду «Мамлекеттик социалдык камсыздандыруу боюнча камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтери жөнүндө» Мыйзамга өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Мыйзам долбоорун иштеп чыкты. Аталган Мыйзам долбоору коомдук талкуулоодон өтүп, министрликтер жана ведомстволор менен макулдашылган. Министрликтердин жана ведомстволордун, бизнес-коомчулугунун катышуусунда түзүлгөн жумушчу топтун курамында Жөндөө таасирине талдоо жүргүзүлдү. Мыйзам долбоору КР Өкмөтүнүн №57 токтому менен жактырылып, Жогорку Кеңеште каралып, 3 окууда кабыл алынды. Президентке кол коюуга киргизилди. Мыйзам ыктыярдуу патенттин негизинде иштеген жана базарларда жеке ишкердик жүргүзгөн жеке ишкерлерге тариф ченин эсептөө үчүн колдонуучу орточо айлык боюнча ченеми гана 2017-жылдын 1-январынан тартып күчүнө кирет.

- Теңизбек мырза, юридикалык жакты түзбөгөн дыйкан-фермердик чарбалар үчүн жеңилдетилген тариф чендери белгиленди. Юридикалык жакты түзбөгөн дыйкан чарбалар айыл чарба кооперативдеринин мүчөлөрү үчүн белгиленген жогору тарифтерден улам, ири кооперативдерге биригүүнү каалашпайт. Ошондуктан айыл чарба кооперативдерине жеңилдетилген чендер белгиленеби?

- Жаңы мыйзам долбоору боюнча айыл чарба кооперативдери үчүн бир катар жеңилдетилген чендер белгиленет. Биринчиден, алар юридикалык жакты түзбөгөн дыйкан чарбанын мүчөлөрүндөй эле камсыздандыруу төгүмдөрүнүн базалык чен өлчөмүндө төлөшөт. Камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтеринин базалык чени жер салыгынын базалык ченине окшош экендигин белгилеп кетүү зарыл. Экинчиден, өз жерин ижарага берген жана ошол эле мезгилде чарбанын кызматкерлери болгон дыйкан чарбанын мүчөлөрүнө камсыздандыруу төгүмдөрүн бир эле негиз боюнча төлөө укугу берилген. Бул учурда алар камсыздандыруу төгүмдөрүнүн базалык ченден же орточо эмгек акынын 12% өлчөмүндө төлөй алышат.

- Учурда жеке эмгек ишмердигин жүргүзгөн жана жер үлүштөрү бар пенсионерлер камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөп жатышат. Бул пенсионерлер өздөрүн иш менен камсыз кылышат жана алар өзүн багуу үчүн, дарыланууга сарпталган чыгымдарын төлөө үчүн тобокелдикке барып иштешет. Андыктан, сиздер алардан камсыздандыруу төгүмдөрүн кармабагыңар керек деп эсептебиз.

- Ооба, бүгүн калктын эң эле аялуу катмарынын бири – пенсионерлер. Пенсия менен камсыздоо деңгээлин жогорулатуу жана пенсионерлердин кызыкчылыктарын коргоо максатында,

пенсиялар жыл сайын жогорулатылат. Мындан сырткары, мыйзам долбоору менен жеке эмгек ишмердигин жүргүзгөн жана жер үлүштөрү бар пенсионерлерди камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөөдөн бошотуу каралууда.

- Ишкерлер камсыздандыруу төгүмдөрүн эсептөө үчүн колдонулган орточо айлык акынын өтө эле жогору өлчөмдөрү тууралуу маселени бир нече жолу көтөрүштү. Мунун баары ишкерлерге кошумча оорчулук алып келүүдө. Бул багытта кандай иштер жүрүүдө?

- Орточо айлык эмгек акынын өлчөмү ыктыярдуу патенттин негизинде иштеген жана базарларда иштеген жеке ишкерлер үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүн эсептөөгө колдонулат. Мыйзам долбоору менен ошол ишкерлер үчүн орточо эмгек акынын өлчөмүн эмгек акысы республикадагы орточо эмгек акыдан 50 пайыздан жогору болгон ишканаларды кошпостон белгилөө сунушталууда. Натыйжада, жалпысынан республика боюнча орточо эмгек акынын өлчөмү 44%га төмөндөйт.

Мындан сырткары, Соцфонд орточо эмгек акылар боюнча маалыматты үстүбүздөгү жылдын 1-декабрына чейин жарыялап турат, ал эми тариф чендери мурункудай 1-июлдан эмес, кийинки жылдын 1-январынан тартып эсептелет, тагыраагы 2017-жылы 2015-жылдын орточо эмгек акысы колдонулат.

- Жеке ишкерлер үчүн тариф чендерин төмөндөтүү маселеси каралуудабы?

- Мыйзам долбоорунда жеке ишкерлерге камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тариф чендерин төмөндөтүү маселеси каралууда. Бирок, атайын салык режими негизинде ыктыярдуу патент сатып алып, контейнерлерден, күркөлөрдөн, лотоктордон жана соода орундарынан товар саткан жеке ишкерлерге гана тиешелүү болот. Алар үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн

тариф чендери 2016-жылы белгиленген деңгээлде орточо эмгек акынын 6 жана 3% өлчөмүндө өзгөртүлбөстөн калат, бул жалпысынан республика боюнча 2017-жылы 578 сомду жана 289 сомду түзөт. Азыркы кезде орточо эмгек акынын 8 жана 4% өлчөмүндө төлөшөт, жалпысынан республика боюнча 1034 сомду жана 517 сомду түзөт. Төлөмдөр жалпысынан 44%га төмөндөйт.

- Азыркы колдонулуп жаткан мыйзам боюнча юридикалык жакты түзбөстөн берилген лицензиялардын негизинде иштеген жана гонорар (сый акы) алган жеке ишкерлер үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тариф чендери орточо эмгек акынын 10 пайыз өлчөмүндө белгиленген. Ал эми гонорардын суммасы 300 сом да, 500 сом да болушу мүмкүн. Жеке ишкерлер гонорарга салыштырмалуу көп суммада камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөөгө мажбур болууда. Бул кирешесин жашырууга алып келет. Бул боюнча кандайдыр бир өзгөрүүлөр каралганбы?

- Ооба, Мыйзам долбоорунда алар үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тариф чендери кайра каралып чыкты. Жеке жактар алган гонорарынын 10% өлчөмүндө камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөшөт.

- Мыйзамдарга акыркы өзгөртүүлөрдү эске алсак, дыйкан-фермердик чарбалар

камсыздандыруу төгүмдөрүнүн базалык ченден төлөшөт. Дыйкандарга колдоо көрсөтүп, тариф чендерин кайра карап чыкканыңар абдан жакшы нерсе. Бирок токой фондунун жерлерин пайдалангандыгы үчүн тарифтердин базалык чени белгиленген эмес. Жеке жактар токой фондунун жерлерин ижарага алганда камсыздандыруу төгүмдөрүн кантип төлөшөт?

- Азыркы учурда мыйзам долбоору менен тийиштүү өзгөртүүлөр киргизилип, токой фондунун участкатору үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтери көп жылдык тигилген өсүмдүктөргө каралган айыл чарба жерлерин пайдалангандыгы үчүн базалык чендерге теңелмекчи. Камсыздандыруу төгүмдөрүнүн участкага ижарага алган адам төлөйт. Көп жылдык тигилген өсүмдүктөргө камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтеринин эң чоң базалык чени Кара-Суу районунда жылына 246 сом суммасында белгиленген. Эгерде юридикалык жакты түзбөгөн дыйкан чарбада орто эсеп менен 4 адам иштесе, ар бир мүчөсү үчүн төлөнө турган сумма жылына 61,5 сомду же айына 5,1 сомду түзөт. Мында камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөө менен келечекте пенсия дайындоо үчүн камсыздандыруу стажына жана жеке камсыздандыруу эсебинде топтоолорго ээ болушат.

- Жайыт пайдалануучулар камсыздандыруу төгүмдөрүн кантип төлөй алышат?

- Жайыттарды пайдалангандыгы үчүн Мыйзамда камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтеринин базалык чени белгиленген. Жайыт пайдалануучулар камсыздандыруу төгүмдөрүн чөп чабындылар, жайыттар үчүн каралган базалык ченден төлөшү керек. Чөп чабындылар жана жайыттар үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүнүн тарифтеринин эң жогорку базалык чени 20 сом суммасында белгиленген. Эң төмөнкү сумма 7 сом. Айыл тургундарын келечектеги пенсиясын түптөөгө жоопкерчилик менен мамиле кылып, камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөөгө чакырабыз.

- Салык кодексинде патентти 1, 2, 15, 30, 90 же 180 күндүк мөөнөткө, кийинкисин катары менен сатып алууга болот.

- Камсыздандыруу төгүмдөрүн канча күн иштегенибизге карабастан, бардык айга жүргүзүүгө аргасызбыз. Ошондуктан, ишкерлер камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөөдөн четтеп жатышат. Ушул ченемди кайра карап чыгуу керек. Чындыгында, ишкерлер бул маселе менен бир нече жолу кайрылышкан. Ушуга байланыштуу мыйзам долбоору менен камсыздандыруу төгүмдөрү КР Өкмөтү тарабынан белгиленген тартипте төлөнөөрү каралган. Учурда Соцфонд тарабынан мамлекеттик социалдык камсыздандыруу боюнча камсыздандыруу төгүмдөрүн чегерүү жана төлөө тартиби жөнүндө нускамага өзгөртүүлөрдү киргизүү иштелип жатат. Анда камсыздандыруу полистер патент колдонулган мөөнөткө бериле турган ченемдер, камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөө эсебинин мисалдары белгиленмекчи. Төлөөчүлөр камсыздандыруу полисинин наркын өздөрү эсептей алышат.

- Жеке ишкерлер өздөрү үчүн камсыздандыруу полисин сатып алышат, а жалданган кызматкерлер үчүн отчет беришет. Жаңы мыйзамда кандайдыр бир өзгөртүүлөр каралып жатабы?

- Жогоруда белгиленгендей, камсыздандыруу төгүмдөрү КР Өкмөтү тарабынан белгиленген тартипте төлөнөт. Ушуга байланыштуу жогоруда көрсөтүлгөн Нускамага бөлүккө өзгөртүүлөр киргизилип жатат. Мисалы, жеке ишкерлер өзү үчүн камсыздандыруу төгүмдөрүн төлөө тартибин тандоо жөнүндө КР Социалдык фондунун региондук органына жазуу жүзүндө арыз берүү, же эсептешүү ведомостун берүү аркылуу, же камсыздандыруу полисин сатып алуу аркылуу отчеттук жылды башында 1 жолу тандоо укугуна ээ.

Асел БАРЫКТАБАСОВА